

РОЗДІЛ 7. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ДОСТУПУ ДО ЦИФРОВОЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Сучасні технології відкривають незнані до цього часу технічні можливості оцифрування, зберігання документів і забезпечення доступу до них. В умовах швидкого поширення інформаційних комп'ютерних технологій (далі – ІКТ) і постійного їх удосконалення у галузі збереження історико-культурної спадщини з'явилася ціла низка економічних, правових, організаційних, етичних питань, що потребують негайного кваліфікованого вирішення.

У добу ІКТ архівна справа із вузькоспеціальної професійної діяльності архівістів перетворюється на потужну міждисциплінарну галузь, в якій представники низки професій – архівісти, працівники інших галузей історичної науки, а також експерти з економіки та права, мистецтвознавства та піару, – разом із зацікавленою громадськістю долучаються до роботи з історико-культурною спадщиною, яка за цифрових можливостей відкриває нові горизонти в питаннях збереження та доступу.

Власне етичні аспекти збереження та доступу до цифрової історико-культурної спадщини охоплюють кластер питань, різноспрямованість яких повною мірою відображає специфіку галузі. Йдеться, по-перше, про етичні норми і принципи, що задають ціннісні засади функціонування галузі, по-друге, їх дотримання працівниками як основи професійної етики в архівній справі, а також, по-третє, про репутацію архівних установ в очах громадськості щодо спроможності діяти на спільне благо суспільства, чесно і прозоро висвітлювати свою діяльність, доносити до зацікавленої громадськості свої здобутки на цьому шляху.

Глобальний характер ІКТ та зумовлених ними етичних питань унаочнили необхідність міжнародних зусиль щодо їх розв'язання. Розгортання ІКТ дуже швидко показало, що ініціативи окремих осіб, професійних товариств і навіть цілих держав є недостатніми з огляду на характер питань і масштаб проблем, зумовлених цифровою добою. Глобальний характер

проблем наразі означає, що необхідно об'єднувати зусилля і координувати дії міжнародної спільноти у напрацюванні етико-нормативних засад існування цифрової історико-культурної спадщини. Хоча слід зазначити, що міжнародні ініціативи в цьому напрямі спочатку не акцентували власне роботу саме із цифровою документальною спадщиною.

Вихою на шляху регулювання етичних проблем галузі збереження та доступу до цифрової історико-культурної спадщини стали ініціативи ЮНЕСКО. У 1992 р. ЮНЕСКО, маючи авторитет у міжнародному глобальному співробітництві в гуманітарній сфері, сприяла створенню програми «Пам'ять світу». У рамках Програми було засновано реєстр документальної спадщини всесвітнього, регіонального та національного рівнів, створено нормативні документи та методичні рекомендації з технічних, правових, організаційних та етичних питань регулювання галузі.

У Програмі було акцентовано міждисциплінарний характер ініціатив – вона об'єднала професіоналів архівної, бібліотечної, музейної справи і почала діяти в контексті інших програм, які проходять під егідою ЮНЕСКО. В її рамках було розроблено нормативний документ «Пам'ять світу: Загальні рекомендації щодо збереження документальної спадщини та «Рекомендації щодо збереження цифрової спадщини» [10, с. 8-9].

У «Рекомендаціях» знайшли висвітлення й етичні питання. Представлені в одному розділі, для дослідницьких цілей вони можуть бути згруповані наступним чином: етичні принципи; вимоги до професіоналів галузі; забезпечення етичної інфраструктури.

Серед принципів найперше представлено принцип цілісності (*integrity*): «Цілісність документальної спадщини має бути непорушною: наприклад, документами неможна маніпулювати, піддавати цензурі, підроблювати чи фальсифікувати. Довготривале існування спадщини не повинно піддаватися ризику в інтересах короткострокового використання» [10, с. 7].

Гранично точно визначений у «Рекомендаціях», цей принцип – *integrity* – в англомовній етичній літературі має

більш широке значення [2]. Доброчесність означає чесну дію фахівця в умовах взятої на себе відповідальності за добросовісне виконання службових обов'язків. Чесність, відданість справі, об'єктивність, відкритість, підзвітність є моральними вимогами в світлі принципу сумлінності.

Окрім того, дотримання принципу доброчесності в сучасній літературі з прикладної етики зумовлює актуалізацію лідерських якостей від професіонала. Відповідно до цього принципу лідерство виступає вимогою щодо забезпечення дотримання моральних правил в організації власним прикладом. Принцип сумлінності блокує перерозподіл чи переадресацію особистої відповідальності кожного професіонала іншим працівникам, керівництву, підлеглим, наступникам чи третім особам. Тому потрібно чітко розуміти, що принцип *integrity* у сфері збереження документальної спадщини має включати весь його ціннісно-нормативний зміст.

Наступний принцип, вказаний у «Рекомендаціях», визначено як «законослухняність» (*rule of the law*): «Договірні зобов'язання, права власності, моральні права, угоди і відносини із спонсорами, інвесторами чи клієнтами послідовно розглядаються і забезпечуються [на основі] сумлінності і прозорості. Визначається, що довіра легко руйнується у разі порушення цих правил» [10, с. 7-8]. Узагалі, законослухняність є засадничим принципом в етично чутливих професіях і галузях. Вона визначає слідування етичним нормам в якості обов'язку людини і задає інституціалізоване дотримання їх у практиці професійної діяльності.

На пострадянському просторі фахівці-етики не поспішають визнавати налаштованість на дотримання норм (етики й інколи ширше – правових норм) етичною цінністю. Визначаючи важливість такої налаштованості, їй відмовляють саме в етичному статусі. Натомість у колах європейських фахівців існує переконання у пріоритетності цінності законослухняності для моральної зрілості суспільства. Експлікації цих відмінностей ціннісних установок добре фіксують науковці країн нових членів ЄС, які мають можливість їх порівнювати. Законослухняність – «це не лише верховенство закону (яке... є засобом створення атмосфери

взаємної довіри, що разом з повагою до закону, породжує довіру до правових інституцій і державних порядків), але і повага/слідування попередньо прийнятим нормам, і обґрунтування цінностей, норм, принципів етики. Все це створює умови для прискорення моральної еволюції суспільства... до громадянськи зрілого суспільства з високим рівнем соціальної довіри» [1, с. 40].

У «Рекомендаціях» визначено ще один принцип, який залучається у сферу збереження документальної спадщини – це принцип застереження (*caution*). Хоча він не висвітлюється у розділі з етики, але на нього є посилання по тексту у зв'язку із забезпеченням стратегії збереження і дотримання процедури оцифрування [10, с.13].

Даний принцип широко використовують у сучасних етично чутливих професіях і галузях. У загальному значенні принцип застереження орієнтований на вимогу при прийнятті рішень першочергово брати до уваги найнебезпечніші сценарії розвитку подій. Розроблений переважно в екологічній етиці, принцип застереження наявний у низці провідних міжнародних декларацій, конвенцій, протоколів з екології та біобезпеки. Основою принципу застереження є установка на попереджувальний характер дій в етично чутливій професії чи галузі. «Етичний зміст принципу застереження полягає у наступному: якщо діяльність людини може завдати морально неприйнятну шкоду, можливість якої не визначена (тобто немає достовірних наукових доказів з цього приводу), але з наукової точки зору реальна, слід вчиняти дії, які дозволять уникнути чи зменшити цю шкоду» [7, с. 20-21].

Наступний рівень етичних питань стосується професійних якостей самих працівників архівної галузі. У «Рекомендаціях» зазначається: «Особи, які є хранителями документальної спадщини, чи є вони працівниками установи, чи персонально відповідальні перед громадою, знаходяться на відповідальних посадах. В інтересах власників спадщини вони працюють кваліфіковано, обережно і чесно для того, щоб захищати її та управляти нею. Вони уникають конфліктів інтересів, в яких їхня приватна діяльність могла б прийти у суперечність із зобов'язаннями хранителів» [10, с.7].

У цій вимозі до професіоналів визначено етичні чинники відносин з клієнтами, замовниками і споживачами професійних послуг. Така постановка питань взагалі характерна для галузей суспільної життєдіяльності, які пов'язані із споживачами професійних послуг прямо або опосередковано, а результати професійної діяльності актуально чи потенційно здатні завдавати шкоди споживачам чи іншим членам суспільства. Такого роду етичні вимоги покликані знижувати актуальні і потенційні напруги між загальнолюдськими і професійними цінностями, усувати протиріччя між загальними моральними вимогами і вимогами до людини як працівника, який виконує професійні обов'язки.

Забезпечення дотримання етичних вимог у будь-якій професійній сфері здійснюється через етичну інфраструктуру – систему органів, що уможливорює функціонування та дієвість етики у галузі взагалі і в її установах, зокрема. До етичної інфраструктури відносять етичні підрозділи та етичні документи. У «Рекомендаціях» згадано лише етичний кодекс – найрозповсюдженіший з етичних документів.

Узагалі, етичний кодекс визначає основні моральні орієнтири у галузі/професії/організації, які сформульовано у найбільш загальному вигляді з урахуванням моральних принципів і норм, прийнятих у певному соціокультурному просторі. Кодекси покликані орієнтувати працівника не на моральну досконалість, а на сумлінне виконання професійних дій, обов'язків.

Саме виходячи з такої міжнародної практики запровадження етичної інфраструктури, у «Рекомендаціях» вказано, що міжнародні і національні професійні спілки працівників галузі збереження історико-культурної спадщини розробили кодекси з етики, які поєднують своїх членів на інституціональному та індивідуальному рівнях [9; 10, с.7].

Отже, «Рекомендації» стали першим документом у галузі збереження історико-культурної спадщини з експліцитною етико-нормативною складовою професійної діяльності. Вони засвідчили необхідність зусиль міжнародної спільноти співробітників галузі і, таким чином, заклали основи її нормативності – це глобальна взаємодія працівників галузі,

широкі обговорення і відповідна нормотворчість. Хоча власне цифрова історико-культурна спадщина у цьому документі є поки що не першочерговою. Окрім цього, «Рекомендації» підтвердили важливість етичної нормотворчості галузі.

Подальший розвиток ІКТ у галузі і збільшення питомої ваги цифрової історико-культурної спадщини зумовили зміни, регуляція яких неможлива в рамках документу «Пам'ять світу: Загальні рекомендації щодо збереження документальної спадщини». У 2003 р. було укладено збірник «Рекомендації щодо збереження цифрової спадщини», який став довідником із загальних і технічних питань щодо збереження і довготривалого доступу до цифрової історико-культурної спадщини у світі. Водночас цей документ розглядається фахівцями як проект до цього часу не прийнятої Хартії із захисту цифрової спадщини. У ньому дане визначення цифрової спадщини: це «ресурси людських знань, як культурні, наукові і адміністративні, так і ті, що охоплюють технічні, правові, медичні та інші види інформації, котра все більше створюється у цифровій формі, або переведена у цифрову форму з існуючих аналогових ресурсів. Цифрові матеріали включають тексти, бази даних, нерухомі і рухомі зображення, аудіо-графічні [матеріали], програмне забезпечення і веб-сторінки, з-поміж широкого і всезростаючого ряду форматів. Вони зазвичай недовговічні і вимагають дотримання цілеспрямованого виробництва, підтримання і управління» [9, с. 13]. Коротко розглянемо ті принципи, які виходять на спосіб належності з етичною складовою.

– Спадщиною є те, що має неминущу цінність. Забезпечення доступу до спадщини у довготривалій перспективі вимагає сталої прямої дії, якою є цифрове збереження. Цифрове збереження – процес підтримання спроможності презентувати сутнісні елементи автентичних цифрових матеріалів [9, с. 21].

– Зобов'язання. Цей принцип висвітлено досить детально. З огляду на прямий його вихід на спосіб належності, слід окремо зупинитися на його розгляді. «Цифрове збереження відбувається тільки якщо організації та особи приймають на себе відповідальність за нього. Відправним пунктом для дії є

рішення про відповідальність» [9, с. 21]. Йдеться про те, що лише приймаючи рішення про дію та беручи за нього відповідальність, суб'єкти запускають процес збереження. «Беручись до справи, управлінці мають усвідомити комплексність питання, яке вони вирішують. Важливо не завдавати шкоди. Управлінці мають розуміти увесь процес і цілі, що із часом мають бути досягнуті, і уникати кроків, які у подальшому можуть «стати небезпечними для процесу збереження» [9, с. 21]. Тут зобов'язання виходить на сенси, що задає розглянутий вище принцип застереження. «Прийняття на себе зобов'язання має бути чітко і відповідально оприлюднено, враховуючи можливі наслідки для інших програм збереження та зацікавлених сторін» [9, с. 20-21]. Окрім вже згаданого принципу застереження тут також вказується на необхідність оприлюднення намірів і програм дій, представлення діяльності перед зацікавленими сторонами, громадськістю.

– Прийняття рішення про предмет збереження. Цей принцип зумовлює необхідність інформованих, змістовних і підзвітних рішень. Інформоване рішення – це рішення, яке приймається на основі поданої фахівцями архівної установи інформації про цінність предмету зберігання.

– Робота з виробниками. Оскільки цифрові матеріали дуже часто створюються без думки про їх довгострокове зберігання, важливою є роз'яснювальна робота з виробниками цифрових матеріалів задля впливу на норми і практики, які вони використовують, та збільшення їх обізнаності у потребах збереження.

– Права. Програми збереження мають роз'яснювати правові аспекти процедур збору, копіювання, вибору назв, внесення правок, збереження і забезпечення доступу до цифрових матеріалів, за які вони несуть відповідальність [9, с. 22].

– Контроль. Даний принцип задає технічні вимоги до контролю, захисту і управління збереженням.

– Автентичність і захист даних. Цей принцип визначає необхідність пошуку технічних інструментів зберігання цілісності даних та недопущення підриву довіри до них, а також документації, що підтримує чітку ідентичність матеріалу.

«Захист даних відбувається на принципах безпеки системи і дублювання. Для програм збереження дублювання має включати резервні копії, що безпечно знаходяться на зберіганні, створюються в межах довготривалого збереження даних. Ця процедура має дотримуватись, і програма збереження не повинна зводитись до циклу заміни старих даних новими» [9, с. 23].

– Підтримка доступності. Даний принцип скеровано на знаходження рентабельних шляхів гарантування доступу до цифрової спадщини, як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі в середовищі постійно змінюваних стандартів. Принцип задає вибір різноманітних стратегій збереження доступу, котрі мають зважати на потенційні вигоди від поширення доступу як запобіжника проти втрати спадщини.

– Управління. У документі неодноразово зазначається, що працювати над збереженням цифрової спадщини майже завжди доводиться у недостатньо сприятливих умовах і часто без необхідних ресурсів. Але очікування слушних умов і наявності всіх необхідних ресурсів очевидно загрожує поточній втраті можливостей, а зрештою і спадщини. «Очікування всеосяжних, надійних рішень, які мають з'являтися до вчинення відповідної дії, здебільшого означає, що матеріал втрачено» [9, с. 23]. Професійне управління у галузі передбачає прийняття правильних рішень у слушний час на основі управлінської майстерності, поєднаної із знаннями у сфері цифрового збереження, що включає з-поміж іншого також оцінку та управлінські ризики.

– Співпраця. «Спільна праця часто є рентабельним шляхом розбудови програм збереження із широким покриттям, взаємною підтримкою і необхідною експертизою. Співробітництво включає витрати і вибір так само як і потенційні вигоди» [9, с. 24].

Ці принципи можуть слугувати певним дороговказом в управлінській діяльності галузі збереження цифрової історико-культурної спадщини, але залишають певну невизначеність у питаннях конкретних шляхів її етичної регуляції.

Свого часу директор Всесвітньої комісії з етики наукових знань і технологій ЮНЕСКО (КОМЕСТ) Х. тен Хаве

окреслив механізми інституціалізації етики в етично чутливих професіях і галузях. Фактично він описував процедуру в екологічній сфері [12], але вона є універсальною, тому тут доречно навести її з урахуванням специфіки контексту галузі збереження історико-культурної спадщини.

Спершу запрошуються фахівці з етики для консультацій щодо аналізу наявного комплексу проблем і створення рекомендацій щодо їх вирішення. За результатами роботи етиків спеціалісти галузі збереження історико-культурної спадщини розвивають подані рекомендації, узгоджуючи точки дотику етики і архівної справи. На наступному етапі залучаються управлінці, політики для розгляду представлених пропозицій щодо можливості досягти по ним міжнародного консенсусу. Принципи, щодо яких досягнуто консенсус, кодифікуються в міжнародних документах. Таким чином, декларації, хартії, етичні кодекси є етико-нормативною базою для аналізу конкретних проблем, їх обґрунтованої оцінки і водночас – основою для формування справедливих вимог до фахівців архівної справи, які уповноважені приймати відповідні рішення.

Подальша реалізація кодифікованих етичних принципів передбачає послідовне їх запровадження у нормативно-правову базу держав. Кожна держава відповідно до міжнародних домовленостей вибудовує законодавство і згідно з ним – свою внутрішню політику, корегуючи діяльність установ пам'яті. Відповідно до цього організації та установи створюють власні етико-нормативні документи з метою уналежнення прийнятих державою зобов'язань і унормованих цінностей.

Етико-нормативні документи мають бути створені і оприлюднені на мережевому ресурсі (веб-сайті) установи на шляху напрацювання інституційної довіри до установ збереження історико-культурної спадщини та їх фахівців. Один із таких етико-нормативних документів щодо цифрової історико-культурної спадщини України – це своєрідна заявка про намір, водночас довідник для зацікавлених сторін установи щодо етичного регламенту, в якому мають бути чітко вказані місія цифрового збереження, критерії включення документу у перелік для оцифрування; кроки установи із забезпечення

автентичності цифрових документів і збереження унікальності; декларування дотримання прав інтелектуальної власності (прав власників висхідних матеріалів, права чи дозволи осіб, які створюють цифрові колекції); визначення прав та обов'язків усіх причетних до процесу збереження, управління та фінансування витрат.

Інший документ, що сприятиме встановленню довіри зацікавлених сторін до архівної установи – це етичний кодекс працівників конкретної установи. Наявність кодексу якнайкраще унаочнює готовність закладу брати на себе зобов'язання етичного характеру, формувати довіру зацікавлених сторін і ширше – суспільства загалом до своєї діяльності. У тексті кодексу можна визначити етичні норми і принципи галузі збереження історико-культурної спадщини, етично навантажені вимоги до професійних якостей її фахівців. Також доречно зазначити й етичні складові вимог до збереження цифрової історико-культурної спадщини, визначених документами «Пам'ять світу: Загальні рекомендації щодо збереження документальної спадщини» та «Рекомендації щодо збереження цифрової спадщини».

Створення таких етико-нормативних вимог архівними установами збереження історико-культурної спадщини може сприяти формуванню довіри зацікавлених сторін до їх діяльності, а прозорі процедури дотримання заявлених норм і принципів і контролю їх виконання – підвищенню рівня довіри до їхніх працівників.

Зазвичай веб-сайти установ збереження історико-культурної спадщини є інформаційним ресурсом за сферою діяльності, яку сьогодні все частіше називають корпоративною соціальною відповідальністю (далі – КСВ).

КСВ – це добровільна діяльність установ і організацій, спрямована на дотримання високого рівня фахової діяльності, соціальних стандартів та якості роботи із зацікавленими сторонами з метою створення їх довірливої взаємодії. У Європі КСВ вже стала складовою державної політики, її реалізація здійснюється шляхом запровадження соціальної відповідальності державних підприємств та організацій задля забезпечення сталого розвитку суспільства у довготривалій

перспективі. Своїм прикладом державні інституції заохочують практику КСВ у недержавному секторі і роз'яснюють її дієвість у часі.

Україна тільки розпочинає свій шлях у практиках КСВ. Авторитет державних організацій та установ є досить низьким, моральні стимули та довгострокові перспективи виявляються в українським реаліях неіснуючими. Участь у програмах КСВ відбувається завдяки активності міжнародних інституцій, які підтримують у першу чергу недержавні підприємства, зацікавлені у запровадженні КСВ. Так, останніми роками ідеологію КСВ сприйняли переважно потужні промислові підприємства нашої країни та філії/представництва зарубіжних компаній в Україні, увійшовши у процес підготовки так званих нефінансових звітів, які відображають соціально відповідальну діяльність організації. Установи пам'яті України ще не беруть участі у русі КСВ і відповідно не готують нефінансові звіти.

Водночас певні структурні компоненти КСВ набувають розповсюдження завдяки невинному процесу гармонізації нормативно-правової бази України із Європейським Союзом, а також через ініціативи архівних установ та зацікавленої громадськості.

Так, соціально орієнтована місія архівних установ фіксується у Положенні про архів, яке укладається кожною архівною установою відповідно до Закону України про Національний архівний фонд та архівні установи. Так, наприклад, у «Положенні про Державний архів Одеської області» вказана «участь у підготовці пропозицій до проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку області» [8]. Водночас, слід зазначити, що у жовтні 2014 р. на сайтах обласних державних архівів Чернігівської, Житомирської, Черкаської і Запорізької областей Положення про архів знайдено не було. У червні 2016 р. ситуація по веб-сайтам цих архівних установ не змінилася, а з сайтів державних архівів Волинської і Харківської областей «Положення про архів» зникли.

У жовтні 2014 р. сайти Полтавського, Миколаївського, Кіровоградського, Чернігівського, Одеського, Запорізького, Тернопільського державних обласних архівів містили

інформацію про зв'язки із громадськістю та/чи оприлюднювали інформацію про програми співпраці з громадянським суспільством.

Так, на сайті Державного архіву Кіровоградської області [5] у рубриці «Інформування громадян» було представлено плани розвитку архівної справи на поточний рік (архів з 2011 р.), звіти переважно щоквартальні про підсумки роботи державних архівних установ області та архівних відділів міських рад (архів з 2011 р.), про роботу із зверненнями громадян (архів з 2011 р.), про виконання плану розвитку архівної справи (архів з 2010 р.). У тій же рубриці було розміщено графік особистого прийому громадян керівництвом установи та подано рекламу фонду Єлисаветградської міської управи, запропонованої для громадськості на честь 230-ї річниці заснування міської поліції у м. Єлисаветграді. За даними червня 2016 р. інформація про міську поліцію розміщена у підрубриці «Архіви пропонують» тієї само рубрики «Інформуємо громадян». Там само на червень 2016 р. додано списки юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Державного архіву Кіровоградської області.

Окремо слід звернути увагу на оприлюднені «Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників Державного архіву Кіровоградської області». У Правилах частково представлено пакет соціальних гарантій роботодавця, який притаманний європейській моделі КСВ. Наприклад, у Правилах визначається порядок чергування працівників в архіві понаднормово, у вихідні, неробочі і святкові дні, і вказано на те, що від виконання цих обов'язків звільняються жінки, які мають дітей-інвалідів.

Необхідно зазначити, що на червень 2016 р. рубрика «Інформуємо громадськість» з'явилася на сайтах більшості державних обласних архівів (ця рубрика відсутня на сайтах державних архівів Черкаської, Миколаївської, Івано-Франківської, Волинської, Житомирської областей, а сайти державних архівів Хмельницької і Тернопільської областей не діють). Відповідальні за інформаційне наповнення сайтів часом творчо підходять до змісту рубрики. Так, на веб-сайті Державного архіву Закарпатської області [4] розміщено звіти

про роботу за 2011-2015 рр., плани виставкової діяльності (за 2015 р.), звіт про роботу експертно-перевірної комісії Державного архіву Закарпатської області у 2011 р. На сайті Державного архіву Дніпропетровської області [3] у рубриці «Інформуємо громадян» окрім графіку особистого прийому розміщена інформація про роботу «гарячої телефонної лінії», а також план-звіт організаційних заходів Державного архіву Дніпропетровської області на I півріччя 2016 р.

На жовтень 2014 р. майже половина державних обласних архівів (40,5%) розмістили на своїх сайтах плани і/чи звіти державних закупівель, оприлюднюючи таким чином інформацію про обсяги державного фінансування. Водночас, на сайтах державних обласних архівів була відсутня інформація про обсяги спонсорської допомоги, рівно як і про етичні принципи роботи з документами.

У червні 2016 р. інформація про державні закупівлі присутня майже на всіх діючих веб-сайтах обласних архівів, за винятком сайтів державних архівів Полтавської і Рівненської областей. Інформація про спонсорську допомогу і етичні принципи роботи з документами відсутня.

Моніторинг у жовтні 2014 р. показав, що єдиний параметр, який вдалося ідентифікувати на сайтах обласних архівних установ України у напрямку забезпечення довіри громадян до цифрової історико-культурної спадщини, що представлена на їх веб-сайтах, є неможливість маніпуляції з інформацією. Йдеться про вирішення питань забезпечення автентичності цифрових документів, надійності довгострокового доступу до них тощо.

Довіра – це індикатор, що засвідчує наявність чесної, передбачуваної, прозорої поведінки зацікавлених сторін у галузі збереження і доступу до цифрової історико-культурної спадщини.

Список використаних джерел і літератури

1. Васильєвене Н. Доверие и стратегии его укрепления средствами этики / Н. Васильєвене // Соціальна етика: Теоретичні і прикладні проблеми. Зб. наук. статей. Київ: Ун-т Україна, 2012. С. 33-6.

2. Васильевене Н. Этика в деле формирования корпоративной социальной ответственности / Н. Васильевене // Соціальна етика: модули відповідальності, Міжнародна наук.-практ.конф. 20-21 жовт. 2010 р.: [матеріали доповідей і виступів] / редкол.: А.Є. Конверський [та ін.]. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. С. 92-108.
3. Державний архів Дніпропетровської області. URL: dp.archives.gov.ua (дата звернення: 08.06.2016).
4. Державний архів Закарпатської області. URL: dazo.gov.ua (дата звернення: 08.06.2016).
5. Державний архів Кіровоградської області. URL: dakiro.kr-admin.gov.ua (дата звернення: 08.06.2016).
6. Калакура Я. С. Професійна етика архівіста та запобігання конфліктів: контекст менеджменту / Я.С. Калакура // Архіви України. 2012. № 4(280). С. 15-31.
7. Об этических принципах научной деятельности: Аналитический обзор и Проект Декларации для государств-участников СНГ / Р.Г. Апресян, О. И. Кубарь, Б. Г. Юдин. СПб.: Изд-во НИИЭМ им. Пастера, 2011. 36 с.
8. Положення про Державний архів Одеської області. URL: http://archive.odessa.gov.ua/files/derjarhiv/INFO_dokumenty/polojenna_derjarhiv.pdf (дата звернення: 08.06.2016).
9. Guidelines for the Preservation of Digital Heritage / by National Library of Australia. Paris: UNESCO, 2003. 177 p.
10. Memory of the World: General Guidelines Rev. ed. 2002 / by R. Edmondson. Paris: UNESCO, 2002. 72 p.
11. Service Priorities and Best Practices for Digital Cultural Heritage / DC-NET Working Group 3: New Services Priorities. Brussels: EU Commission, 2012. 64 p.
12. Ten Have H. Environment, Ethics and Policy /H. ten Have // Environmental Ethics and International Policy / H. ten Have (ed.). Paris: UNESCO, 2006. P. 11–21.
13. Trust in Digital Records in an Increasingly Networked Society URL: <http://www.interparestrust.org> (Accessed: 08.06.2016).